

BİR DEVRİN PARLAYAN YILDIZI ÖMER NÂCİ

Sefa YÜCE*

ÖZET

Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Ömer Nâci, evlatlık olarak büyür. Askeri İdadi ve Harp Okulunu bitirir. Subay olur. Okul yıllarında edebiyata ilgi duyar. Birçok edebî dergide şiirlerini yayımlar. Güzel ve etkili konuşmasıyla hatip unvanını alır. II. Meşrutiyet öncesi gizli cemiyetlerin aktif üyesi olur.

Ömer Nâci, Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katılır. Bu çalışmada Ömer Nâci'nin şairliği, Mustafa Kemal'le tanışması, İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde oynadığı rol ele alınmış, ayrıca onun model bir şahsiyet olarak genç kuşaklara tanıtımı amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Askerlik, vatanseverlik, idealistlik, kahramanlık, şairlik ve hatiplik, görev bilinci, dürüstlük.

ÖMER NÂCİ A SHINING STAR OF AN ERA

ABSTRACT

Ömer Nâci, who lost his parents when he was very young, was raised in a foster family. He graduated from the Military High School and then the Military College and became a military officer. During his school years he was interested in literature. He had his poems published in various literary magazines. With his beautiful and effective speech skills he was renowned as an orator. He became an activist at secret societies before the 2nd Constitution.

*Dr., Gazi Üniversitesi, Yeni Türk Edeyatı Ana Bilim Dalı, sefayuce@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

This study focuses on Ömer Nâci as a poet, his meeting with Mustafa Kemal, his role in the Committee of Union and Progress and also aims to introduce him as a model person to young generations.

Key Words: Soldiery, patriotism, idealism, heroism, poesy and oratory, sense of mission, honesty.

*“Derd-i millet ile harâp oldu ten
Neyleyim ikbâli istikbâli ben.”*

Giriş

Yakın tarihimizin adı unutulmaya yüz tutmuş pek çok önemli şahsiyeti vardır. Bu şahsiyetlerden biri de Ömer Nâci'dir. Çevresi tarafından çok sevilen Nâci, hayatı boyunca inandığı fikirler için yaşamış ve o fikirler için hayatını feda etmiştir. 1905 sonrası Türk siyasi yaşamında etkin rol oynayanlardan biri olan Ömer Nâci, Mustafa Kemal'i ilk keşfeden ve onun fikirlerinin doğruluğuna yürekten inanan idealist bir dava adamıdır. Bu niteliğini ölünceye kadar muhafaza eder.

Ailesi ve çocukluğu

Ömer Nâci'nin ailesiyle ilgili bilgiler tam olarak bilinmemektedir. Askeri künyesinde doğum tarihi ve yeri 1878 İstanbul-Beylerbeyi olarak yer alır. Nâci'nin Kafkasyalı göçmen bir ailenin çocuğu olduğu bir kaza veya yangında ailesini yitirdiği söylenmektedir. Yetim kalan Ömer Nâci'yi Beylerbeyili Defterdar Cemâl Bey'le eşi Hayriye Hanım'ın daha bebekken evlat edindikleri anlaşılmaktadır (Tevetoğlu,1973:3).

Cemâl Bey, Bağdat Defterdarlığı sırasında Ömer Nâci'nin eğitimine büyük önem verdi. Özel hocalardan Arapça, Farsça ve Fransızca dersler aldırdı. Nâci, Bağdat'tan sonra idadi öğrenimini Bursa Işıklar İdadisinde devam eder. Asker olmaya karar verdi (Tevetoğlu,1973:4). 1902 yılında teğmen rütbesiyle Harbiyeyi bitirdi. İki yıl sonra komutanı Binbaşı Mehmet Ali Bey'in kızı Emine'yle evlendi. Bir yıl sonra oğlu Hikmet (Naci Hatipoğlu), daha sonra kızı Müzeyyen (Nişbay) dünyaya geldi (Yalçın, 2004:211).

Mizacı

İnsanı hayata bağlayan ve ona yaşama sevinci veren değerler vardır. Bu değerleri, yetişme ortamı ve yaşadığı çevre şekillendirir. İnsanın sağlam karakterli ve ahlakî bakımdan dürüst olması moral değerlerine bağlıdır. Moral değerler, kişinin inançlarıdır. Zaman ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

olaylar kişinin kabuller dünyasında birtakım değişimlere yol açabilir. Asıl olan kişinin dürüst ve tutarlı kalabilmek için gösterdiği çabadır. Hiç kimse, kendi hayatı hakkında önceden mutlak gerçeği bilemez. Kişinin yaşadığı zorluklar, bu zorluklar karşısında gösterdiği performans onun hayattaki başarısını belirlemektir. Başarı da pek çok kişiye göre göreceli bir kavramdır. Başarı, bazıları için makam ve rütbe, bazıları için de şöhret ve paradır. Ömer Nâci için bunların hiçbiridir.

Küçük yaşta yetim kalan Ömer Nâci'nin iç dünyasında zaman zaman fırtınalar kopar. O, bu fırtınalardan kendini korumaya çalışır. Edebiyata yönelir. En iyi arkadaşı kitaplar olur. Ömer Nâci, bir şairdir. Şair olduğu için duygulu ve estetik zevkleri gelişmiş bir kişiliktir. Hatiptir, hatip olduğu için heyecan adamıdır. Zaman zaman cezbese tutmuş bir derviş edasına bürünür. Bütün bunları inanarak yapar. Gösterişi sevmez. Vitrin adamı olmaya yönelmez. Nâci'nin hayat felsefesi şudur: “*Üç arzudan nefsimi tecrid ettiğim için dünyanın en bahtiyar insanıyım: Para, mevki ve şöhret, hayat sevgisi.*” (Tevetoğlu, 1973:15). Ömer Nâci, idealist ve devrimcidir. Hürriyet ve adalet içinde insanların mutlu olacağına inanır. Hürriyetin olmadığı yerde düşüncenin eyleme dönüşmeyeceğini bilir. İhtilâlin her zaman insanların beklentilerini yerine getiremediğini görür. Fransız İhtilâli'nde olduğu gibi *İttihat ve Terakki'nin* başarılı olmasında lokomotif görevi üstlenen bir çok ihtilâlcî zaman içinde harcanır. O, bunların farkındadır. Bunlardan biri de kendidir. Bâb-ı Âli baskınında dengeleri değiştiren ve baskının başarıyla gerçekleşmesine zemin hazırlayan Nâci, unutturulmak istenir. Fakat o unutulacak bir kahraman değildir.

Ömer Nâci'ye, görev yaptığı dönemlerde devlet tarafından örtülü ödenek verilir. O, örtülü ödenekten ailesine, çevresine kesinlikle bir yardımda bulunmaz. Nâci, Birinci Dünya Savaşı'nda devletin imkanlarını yağmalayarak zengin olanlardan değildir. Onun için onur ve dürüstlük her şeyden önce gelir. Bu yönüyle Nâci, nefsinden arınmış bir dervişe benzer.

Türk milleti, Balkan Savaşı'ndan Kurtuluş Savaşı'na kadar binlerce yetişmiş evladını cephelerde şehit verir. Türkiye Cumhuriyeti bu adsız kahramanlar sayesinde kurulur. Mustafa Kemal, bu adsız kahramanlarla başarıya ulaşır. Ömer Nâci, Cumhuriyetin kuruluşunu göremez, fakat o Mustafa Kemal'deki ışığı görür ve bu ışığın bir gün etrafını aydınlatacağı günü bekler. Hayat, ona bu şans tanımaz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Politikacı Nâci

Ömer Nâci, *İttihat ve Terakki* cemiyetine katıldıktan sonra kendini aktif politikanın içinde bulur. İttihatçı subaylar orduya siyaseti sokarak genç subayları politize ederler. Bunun sonucu olarak ordu Trablusgarp ve Balkan Savaşı'nda ağır yenilgi alır. Kamuoyunda İttihatçıların itibarı sarsılır. Buna rağmen 1912 yılı sonunda yapılan seçimlerde Mecliste çoğunluğu elde ederler. Ömer Nâci de bu seçimler de Kırklareli milletvekili seçilir. Onun milletvekilliği dört ay sürer. Nâci, milletvekilliğini gönüllü olarak kabul etmiş değildir. Koşullar onu milletvekilliğine zorladığından böyle bir görevi üstlenir.

Ömer Nâci, İttihatçıların devlet tecrübesi olmadığını bilir ve zamanla durumun daha da kötüye gittiğini görür. İttihatçılar, “*vatan ve hürriyet*” kavramıyla halkı etkiler, fakat kamuoyu bir süre sonra gerçekleri görmeye başlar. Nâci İttihatçılarla ilgili şu değerlendirmeyi yapar: “*İttihat ve Terakki, yani onu vücuda getiren bizler, tarihin bizim omuzlarımıza yüklemiş olduğu vazifeyi ifâ edecek bilgi ve beceri kuvvetine mâlik değiliz. Bunun birincisini kültür, ikincisini tecrübe verir. İçimizden bunları, bugünkü bizlerden daha iyi temsil eden bir zümre ve bunun başında herkesi arkasından seve seve koşturacak bir mönür (meneur), bir hareketçi çıkıncaya kadar tarih bizden daha iyisini beklememelidir.*” (Tevetoğlu, 1973:160). Ömer Nâci, eleştiriye açıktır. Kendini ve İttihatçıları eleştirmekten çekinmez. Yanlışı her zaman dile getirir. Açık sözlülüğü ve cesareti İttihatçıların bazılarında rahatsızlık yaratır. Fakat o İttihatçıları desteklemekten de geri durmaz. Özellikle Bâb-ı Âli baskınındaki heyecan dolu konuşması kitlelerde derin etki bırakır, baskının başarılı olmasını sağlar: “*Askerler! Gazetelerde resimlerini gördüğünüz, destanlarını dinlediğiniz hürriyet kahramanı Tablusgarb mücahidi meşhur Enver Bey'i tanıyor musunuz? İşte o kahraman burada, karşınızdadır!... Burada mutlaka bir kurban vermek lazımsa işte beni vurun! Ne duruyorsunuz, beni vurun!*” (Tevetoğlu, 1973:185). İttihatçılar, hükümeti ele geçirdikten sonra Ömer Nâci'ye önemli bir görev vermezler. Onu geri planda tutarlar. Aslında kendisi de bu durumun farkındadır. Pek çok olayda canını ortaya koyan bu yiğit asker, zaman zaman gözden ırakta yaşar. Balkan Savaşı dahil birçok savaşa gönüllü katılan Nâci, Birinci Dünya Savaşı ile ortaya çıkan kaos karşısında İttihatçı liderlere muhalif etmeye başlar. İttihatçılar, kedilerine muhalif edenleri sindirmelerine rağmen Ömer Nâci'ye dokunmazlar: “*Bunun içindir ki şu veya bu şekilde fena bir muamele yapmaktan çekindiler. Yalnız İstanbul'dan idealine uygun bir vazife ile uzaklaştırmayı düşündüler, kendisine Irak yoluyla İran içlerine girerek oradaki Türkleri ayaklandırma vazifesi verdiler. Bu şekilde sürgüne gittiğini biliyordu. Ancak ondan istenilen o kadar mukaddes bir işti ki tereddüt etmeden kabul etti.*” (Ağaoğlu,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

1958:20-23). Ömer Nâci, birçok göreve gönüllü koşar. Bu görevlere giderken ailesini ve çocuklarını yalnız bırakır. Onun tek gayesi vatan için çalışmak ve hürriyet için mücadele etmektir. Dergâh Mecmuası'nın on dördüncü sayısında Nâci'yle ilgili imzasız önemli bir değerlendirme yazısı yayımlanır. Tevetoğlu'na göre bu imzasız yazı büyük bir ihtimalle Yahya Kemal'e ait olabilir: “*Ömer Nâci Temmuz inkılâbının en ziyade dikkate şayan olan şahsiyetlerinden biriydi. Yedi sekiz sene Vardar boylarından İran içlerine kadar bedmest-i ihtilâl, yırtık bir bayrak gibi koştu. Zavallı zevcesini, çocuklarını unutarak para ve dünyevî saadet kaygularından azade taraf taraf gezdi. Herkes inkılâp sarhoşluğundan uyanmış mahmur mahmur gezindiği senelerde o muttasıl mesuttu. Ömer Nâci'nin ne Servet-i Fünûn'da ne de 'Ö. Nâci' imzalı şiirlerinden ne de Şehzâdebaşı'nın sahnelerinde, Rumeli şehirlerinin millet bahçelerinde, Anadolu şehirlerinin meydanlarında söylediği nutuklarından bir şey kaldı. Lâkin bu sözü kalacaktır. Ömer Nâci bir gün bir mecliste demiş ki: 'İttihat ve Terakki kırk mecnundan mürekkep bir heyettir; Talat aklü'l mecânindir, Hüseyin Cahid kalemü'l mecânin, Kemal hesabü'l mecânin, Ziya Gökalp kitabü'l mecâni, Enver seyfü'l mecânin, ben (Ömer Nâci) lisânü'l mecânin, Yakup Cemil de mecnunü'l mecânin!' Zavallı Nâci, kendisine çok sevimli bir manada lisânü'l mecânin diyebiliriz. Enver'in seyfü'l mecânin olduğunu anlamak için doktor olmaya ihtiyaç yok.*” (Dergâh, 1337:32). Ömer Nâci, politikanın zamanla toplumda kirlenmeye yol açtığını görür, birçok yakın arkadaşının politik tercihler nedeniyle harcadığına üzülür. Onun tekrar milletvekili seçilmek için herhangi bir girişimde bulunmamasının nedenlerinden biri de bu anlayıştır.

Şairliği

Ömer Nâci, okul yıllarında edebiyata ve tarihe ilgi duyar. Şiir yazmaya Bursa'da başlar. Özellikle Namık Kemal ve Tevfik Fikret'in şiirlerinden etkilenir. Jöntürkler'in çıkardığı gazete ve dergileri yakından takip eder. O yıllarda Ömer Nâci gibi birçok harp okulu öğrencisi de Namık Kemal ve Fikret'in şiirlerini gizli gizli okur. Çünkü Abdülhamit yönetimi bu dönemde hürriyet ve özgürlük kavramı içeren pek çok esere sıkı sansür uygular. Bu tip eserleri okuyanları da cezalandırma yoluna gider. Amaç meşrutiyetin ilanına yol açabilecek gelişmeleri engellemektir.

Ömer Nâci, Harp Okulu öğrencisiyken *Servet-i Fünûn'da* Celâl Sahir'e ithaf ettiği “Peri-i Seher” adlı şiiri yayımlar. Nâci'nin bu dergiden sonra *Musavver Fen ve Edeb'e* de şiirler yazdığı görülür. Onun yayımlanan şiirlerinde Fikret'in tesiri belirgin bir şekilde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

hissedilir(Tevetoğlu,1973:30). Ömer Nâci'in *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan şiirleri şunlardır:

Perî-i Seher, Kardeşim Sâhir'e , 6 Ocak 1315 (1900), nu.162, s.308.

Hüsn- Medfûn, Mehmet Emin Bey'e, 24 Şubat 1315 (1900), nu.469, s.6.

Leyl-i İntizâr, 9Mart 1315 (1900), nu.471, s.34.

Sensiz Güzelliklere, 15 Haziran 1316 (1900), nu.485, s.2.

Âşiyân-ı Hayâl, 6 Temmuz 1316 (1900), nu.488, s.2

Onun Mezarı, 13 Temmuz 1316 (1900), nu.489, s.322.

Beyaz Gece, 20 Temmuz 1316 (1900), nu.490, s.338.

Mersiye-i Aşk, Mehmed Câvid Bey'e, 24 Ağustos 1316 (1900), nu.495, s.2-3.

Takazay-ı Sânihât, 21 Eylül 1316 (1900), nu.490, s.338.

Cünkü Aşkım, 26 Ekim 1316 (1900), nu.504, s.146.

Gözlerin, 14 Aralık 1316 (1900), nu.511, s.258.

Medfenim, Fâik Âli'ye, 27 Aralık1316 (1900), nu.513, s.290.

Elhân-ı Rü'yâ, -1-, 26 Nisan 1317 (1901), nu.534, s.213.

Gözlerinin Karşısında, 14 Haziran 1317 (1901), nu.541, s.325.

Elhân-ı Rü'yâ, -2-, 12 Temmuz 1317(1901), nu.541, s.325.

Elhân-ı Rü'yâ, -3-, Süleyman Nesib'e, 26 Temmuz 1317 (1901), nu.543, s.354.

Elhân-ı Rü'yâ, -4-, 2Ağustos 1317 (1901), nu.544, s.370.

Ömer Nâci, ayrıca Ömer Lûtfi Bey tarafından İstanbul'da çıkarılan *Musavver Fen ve Edeb* dergisinde de şiir ve yazılar yayımlar:

Hasb-ı Hâl (Şiir), 18 Mart 1315 (1899), nu.2, s.2 (18).

Migsel (Şiir), 25 Mart 1315 (1899), nu.3, s.6 (38).

Hande-i Emel (Tabloya şiir), 25 Mart 1315 (1899), nu.3, s.7 (39).

Memiş'in Babası, A.Nâdir Bey'e,(Küçük hikâye), 9 Nisan 1315, nu.5, s.10- (74-75).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Minimini Gülçin (Tabloya şiir), 15 Nisan 1315 (1899), nu.6, s.5 (85).

Hayâlim (Şiir), 22 Nisan 1315 (1899), nu.7, s.6 (102).

Timsâl-i Dehâ, Fikret, (Şiir), 29 Nisan 1315 (1899), nu.8, s.10 (122).

Harbde Bir Asker, Fâik Ali Bey'e, (Şiir), 6 Mayıs 1315 (1899), nu.9, s.4 (132).

Dikiş Dikerken (Şiir), 6 Mayıs 1315 (1899), nu.9, s.5 (133).

Hacle-i Hilâl (Şiir), 20 Mayıs 1315 (1899), nu.10, s.156

Timsâl-i Sefâlet, Bir tablo için, (Şiir), 20 Mayıs 1315 (1899), Nu.10, s.57.

Temâsil-i Hayattan, -1-, 27 Mayıs 1315 (1899), nu.11, s.166.

Dağ Kenarında, Fikret Bey'e, (Şiir), 3 Haziran 1315 (1899), nu.12, s.189.

Şehâb (Şiir), 10 Haziran 1315 (1899), nu.13, s.195-196.

Safaktan Sonra (Şiir), 17 Haziran 1315 (1899), nu.14, s.213.

Boşluklar İçinde, Abdulhalim Memduh Bey'e, (Şiir), 24 Haziran 1315, nu.15, s.226.

Hüsn-i Bîtâb (Tabloya şiir), 24 Haziran 1315 (1899), nu.15, s.232-233.

Sukût-ı Emel, Hüseyin Câhid Bey'e, (Şiir), 1 Temmuz 1315 (1899), nu.16, s.244.

Musâhabe-i Edebîye-1-, 1 Temmuz 1315 (1899), nu.16, s.245-246.

İlâhî (Şiir), 8 Temmuz 1315 (1899), nu.17, s.258.

Kahkaha-i Hülyâ (Şiir), 15 Temmuz 1315 (1899), nu.18, s.278.

Ömer Nâci'nin bu şiir ve yazılarından başka "Hatip" mahlasıyla musâhabelerinin de olduğu bilinmektedir (Tevetoğlu, 1973:32-39). 1897'de Osmanlı-Yunan savaşıyla birlikte Türk şiirinde Mehmet Emin'le başlayan millî hava ve Türkçe söyleyiş aydınlar arasında yaygınlaşmaya başlar. Özellikle Recâizâde Ekrem, Abdülhak Hâmit, Şemsettin Sâmî ve Rıza Tefvik gibi tanınmış şahsiyetler Mehmet Emin'i destekleyen takrîzler kaleme alırlar. 1901'den sonraki

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

yıllarda “Osmanlı-Türkçe” ve “Arûz-Hece” tartışmaları şairler arasında gittikçe dozunu artıran bir hâl alır. Tartışmaların en şiddetlisi Selânik’te yayımlanmakta olan “*Çocuk Bahçesi*” dergisinde yaşanır. Bu tartışma, konuşma Türkçesini ve hece veznini savunan Rızâ Tefvik ve Râif Nejdî ile Osmanlıca ve arûzu destekleyen Hüseyin Câhit ve Ömer Nâci arasında yapılır ve saray tarafından derginin kapatılması (1905) ile son bulur. Rızâ Tefvik ve Râif Nejdî’den başka bu sıralarda sanatını artık toplumun hizmetine vermeye başlayan Tefvik Fikret de Mehmet Emin’i destekleyenler arasında yer alır (Akyüz, 1982:126-127). Tartışmaların yapıldığı günlerde “Revâl Mülâkatı” olur; emperyalist devletler tarafından Osmanlı Devleti’nin parçalanma süreci ve tasfiyesi başlatılır. Ömer Nâci bu konuyla ilgili “*Çocuk Bahçesi*”inde bir makale yayımlar ve Osmanlı Devleti’nin parçalanmak üzere olduğunu belirtir. Rızâ Tefvik’i de önemli meseleleri dile getirmemekle suçlar. Talât Paşa bu makalenin yayımlanmasından sonra iktidarın onu tutuklayabileceğini bildirir. Nâci, bu haber üzerine Paris’e kaçar.

Ömer Nâci’nin “*Çocuk Bahçesi*” inde yayımlanan yazıları sınırlı sayıdadır:

Evzân-ı Şi’riyemize dâir, 15 Eylül 1321 (1905), nu.33, s.1-2.

Kari’lerime -1-, 13 Ekim 1321 (1905), nu.37, s.2-4.

Mektep ve Çocuklar -2-, 27 Ekim 1321 (1905),nu.39, s.1-3.

Kari’lerime -3-, 10 Kasım 1321 (1905), nu.41, s.1-7.

Bacon’ın Şâkird-i Mârifeti Rıza Tefvik Bey’e, 1 Aralık 1321 (1905), nu.43, s.1-8.

Ömer Nâci, “*Çocuk Bahçesi*”nin kapatılmasından sonra (1905), başka dergilerde de yazılar yayımlamaya devam eder. Bu dergilerden biri de 1908 yılında yayım hayatına başlayan “*Bahçe*” dergisidir. Nâci’nin bu dergide çıkan başlıca yazıları şunlardır:

Kari’lerime, Başyazı, 25 Kasım 1324 (1908), nu.19, s.1.

Öleceğim Gün, 27 Ocak 1324 (1909), nu.28, s.20-21.

Bahçe’nin Muhterem Kari’lerine, 26 Mayıs 1325 (1909), nu.40, s.210-211.

İran İnkılâbı Hâtıralarından , -1-, 9 Haziran 1325 (1909), nu.42, s.244-245.

İran İnkılâbı Hâtıralarından, -2-, (İlk Tevkir) 30 Haziran 1325 (1909), nu.45, s.292-294 (Tevetoğlu,1973:32-37-50-58).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Ömer Nâci'nin şairlik yeteneği ile ilgili sağlıklı değerlendirme yapmak biraz güçtür. Siyasi, sosyal çalkantılar ve savaş ortamı, onun gereği gibi sanata yönelmesine engel olur. Nâci'nin estetik anlayışının ana unsuru romantizmdir. Şiirlerinde duygu yoğunluğu belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Şiir anlayışı olarak da Servet-i Fünûnculara yakındır. Namık Kemal ve Tevfik Fikret en çok sevdiği şairler arasındadır. Özellikle Namık Kemal'in "hürriyet" fikri ve Fikret'in "özgürlük" kavramı onu derinden etkiler. Üslûp olarak Tevfik Fikret'i örnek aldığı görülür. Nâci, ayrıca Fikret'e olan hayranlığını "*Timsâl-i Dehâ*" adlı şiiriyle dile getirir:

-Fikret-

*Mâi bir ufk-ı ziyâdâra uçar
Bir güzel zemzeme-i san'attır.
Fikret'in zemzeme-i eş'ârı...
O perilerdeki sevdâlı nazar,
O çiçeklerdeki elvân-ı seher,
Hilkatin en ebedî eshârı
Rûhumun mâye-i sevdâkârı
Tab'ının mehd-i lâtaif-i bârı...*

*Mütefekkir, müteheyyc bir rûh
Ona ervâh-ı tabiat meşgûf,
Ona eflâki meâni meftûh
Ona esrâr-ı meâli mekşûh;*

.....
*Bu büyük fitratı müstesnânın
Bence tasvîr-i hayâlisi budur:
Doğarak bir seher-i gülgûnun
Ufk-ı penbe-i hâbîdesine,
Gecenin zulmet-i hâyîdesine,
Nazar endâz-ı tenhâşî oluyor,
.....(Musavver Fen ve Edeb, 1899:122).*

Ömer Nâci'nin şiire çok önem vermesine rağmen nesre daha yatkın olduğu söylevlerinden anlaşılır. O, heyecanını ve coşkusunu söylevlerine daha iyi yansıtır. Askeri öğrenciyken konuşma yeteneği ile arkadaşlarını etkiler, onlara kitap okuma sevgisi aşılar. Okuduğu kitapların birçoğu o dönemde yasaklanan kitaplardır. Ömer Nâci, zamanla olgunlaşarak usta bir hatip olur. Özellikle aktif politik yaşamın içinde yer alması, onun bu özelliğini daha belirgin bir hâle getirir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Mustafa Kemal ve Ömer Nâci

Manastır Askeri İdadisinde yetenekli pek çok genç subay adayı vardır. Nâci de bunlardan biridir. O, şiiirleriyle çevresindekileri etkiler. Etkilenenlerden biri de okul arkadaşı Mustafa Kemal'dir: “*Bir gün benden okumak için kitap istedi. Verdiklerimden hiçbirini beğenmemesi pek gücümüne gitti. Edebiyat diye bir şey olduğunu o zaman öğrendim. Şiire heves ettim. Eğer kitabet hocam alay emini Mehmet Asım Efendi imdadıma yetişmeseydi şair olup çıkacaktım. Asım Efendi bir gün beni çağırdı, bak oğlum, dedi, şiiiri, edebiyatı bırak, sen iyi bir asker olmalısın, öteki hocaların da benim fikrimde, sen Naci'ye bakma, hayâlperest bir çocuk o, ilerde iyi bir şair ve hatip olabilir, fakat iyi bir asker olamaz, dedi. Gerçekten de hocamın dediği çıktı. Ömer Naci çok istediği hâlde kurmay olamadı.*” (Atay, 1984: 20) Yakın tarihimizdeki büyük değişim ve dönüşümlerin “*Genç Harbiyeliler*” tarafından yapıldığını görülür. 1901'den sonra Harbiyeden mezun olan gençler, bir imparatorluğun gözleri önünde tasfiye oluşunun tanıklığını yaşarlar. Bu amaçla devleti ve milleti kurtaracak çözüm yolları ararlar. Bu genç subaylardan biri de Mustafa Kemal'dir.

Mustafa Kemal ve Ömer Nâci arasındaki arkadaşlık daha sonraki yıllarda da devam eder. Her iki genç, subay olduktan sonra kıta hizmetine gider. Mustafa Kemal, Şam'a gönderilir. Suriye ve Lübnan'daki iç isyanların bastırılmasında görev alır. Burada tecrübe kazanır. Ordunun içinde bulunduğu durumu yakından görür. Gelecek için planlar yapar.

Mustafa Kemal, Şam'da “*Vatan ve Hürriyet*” adında gizli bir cemiyet kurar. Bu cemiyetin amacı genç subayları organize etmek ve keyfi idareye son vermek, Meşrutiyetin ilanını sağlamaktır. Mustafa Kemal'den başka cemiyetin ilk kurucuları arasında Lütfi adında bir subay, Müfit (Özdeş), Dr. Mahmut ve Mustafa Cantekin yer alır. Mustafa Kemal, Selanik'teki gelişmeler hakkında arkadaşlarıyla gizlice mektuplaşır. Amacı, cemiyetin bir şubesini de Selanik'te açmaktır. O, bir süre sonra gizlice Selanik'e gelir. Takibe uğramamak ve başka olumsuz sorunlar yaşamamak için dört aylık hava değişimi raporu alır. Mustafa Kemal, bu raporu aldıktan sonra Selanik'te çalışmalarına hız verir. Eski arkadaşı Ömer Nâci ile bir araya gelir. Ömer Nâci, Topçu Subayı Hüsrev Sami ile sınıf arkadaşı ve o sırada Selanik Askeri Rüştüyesi tarih ve edebiyat öğretmeni Hakkı Baha'yı bulur. Mustafa Kemal, bu arkadaşlarının yardımıyla Selanik Öğretmen Okulu Müdürü Bursalı Tahir'le tanışır. Bu isimlerin katılımıyla “*Vatan ve Hürriyet Cemiyeti*”nin Selanik şubesini açar (Bayur, 1990:15-18).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Mustafa Kemal, cemiyetin Selanik şubesinin açılışında bir konuşma yapar ve arkadaşlarından fedakârlık beklediğini söyler. Bu söz üzerine Ömer Nâci ayağa kalkar ve şunları söyler: “*Mustafa Kemal, arkandayız, seni takip edeceğiz, ölümler, cellatlar, işkenceler bile bizi bu azmimizden çevirmeyecektir. Hürriyet verilmez, o ancak alınır, zulüm ve istibdat altında inleyen bir masum ve bîçare milleti kurtaracağız, yaşasın hürriyet ve ihtilâl.*” (Tevetoğlu, 1973:86). Ömer Nâci, bu cemiyetin içinde uzun süre kalmaz. Tutuklanma endişesiyle Paris’e kaçar. Burada Ahmet Rıza ile görüşür. Ayrıca Paris’te diğer Türk aydınlarıyla da tanışma fırsatı bulur. Bunlardan biri de Yahya Kemal’dir. Bu sıralarda Edirne’den Selanik’e sürgün edilen Talât Bey yeni bir oluşum içindedir. Bir süre sonra bu yeni oluşuma Talât Bey ve arkadaşları “*Osmanlı Hürriyet Cemiyeti*” adını verirler. Cemiyet, küçük hücreler biçiminde örgütlenir. Üyeler, hücre mensupları dışında kimseyi tanımaz.

Ömer Nâci, bu yeni cemiyetin ilk üyelerinden biri olur. Başlangıçta gerek merkezi umumi toplantıları, gerekse yemin merasimi çeşitli evlerde yapılır. Sonraları Ömer Nâci adına Selanik’te Alâtini Köşkü ile tramvay deposu arasında küçük bir ev tutulur, yemin töreni bu evde yapılmaya başlanır. Yemin merasiminde üye adına söylenen nutuk Ömer Nâci tarafından hazırlanır ve onun gür sesiyle “*Vatanın sinesinde bir kale-ı üstüvâr gibi teşekkül eden...*” diye başlayan etkin bir konuşma üye adayını daha da heyecanlandırır. Ayrıca örgüte katılan üyelere birer numara verilir. Bu ilk numaraları alan kurucular yaş sırasına göre şunlardır:

Bursalı Tahir Bey	1
Naki Bey	2
Rahmi Bey	3
Mithat Şükrü	4
M.Talât Bey	5
Kâzım Nami (Duru)	6
Ömer Nâci	7
İsmail Canpulat	8
Hakkı Baha	9
Edip Servet	10

Yeni cemiyet, iki üyenin birbiriyle tanışması için özel bir işaret sistemi geliştirir. Bu işin öncülüğünü Talât Bey yapar. Cemiyetin kurucularının büyük çoğunluğu subay kökenlidir. Bu yeni

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

cemiyet Paris'teki Ahmet Rıza grubuyla birleşerek “*İttihat ve Terakki*” adını alır (Çavdar, 1995:51-53). Mustafa Kemal, bütün cemiyetlerin bir çatı altında toplanması fikrini benimsemez. Güvendiği bazı arkadaşlarının bir oldubittiyle başka oluşumların içinde yer almasına tepki gösterir. Artık iş işten geçmiştir. İttihatçılar'ın etkinliği günden güne artar. Mustafa Kemal de bu yeni oluşuma kayıtsız kalmaz. Enver Paşa'dan bir yıl sonra 29 Ekim 1907'de 322 sıra numarasıyla gizli cemiyetin üyesi olur. O, bir süre geçtikten sonra gizli cemiyetin başarılı olamayacağını görür. Mustafa Kemal, cemiyetin liderleriyle uyum içinde çalışamaz (Tevetoğlu, 1973:616). Ayrıca cemiyet içinde ona aktif bir görev verilmez. O yine de görev yaptığı yerlerde kendinin önemli ve vazgeçilmez bir kurmay subay olduğunu hissettirir.

Mustafa Kemal ile Ömer Nâci bir süre birbirlerinden uzaklaşırlar. Nâci, 1907 yılında Paris'tedir. Mustafa Kemal, aynı yıl resmi görevli olarak Selanik'e atanır. Meşrutiyet'in ilanı için II. Abdülhamit'e baskılar yoğunlaşmaktadır. *İttihat ve Terakki Cemiyeti*, Ömer Nâci'yi Paris'ten İran'a gönderir. Amaç, İran'daki devrimcilerle İttihatçılar arasında işbirliği sağlamaktır. Bir süre İran'da görev yapan Nâci, Şah'ın adamlarınca yakalanır, kısa bir süre hapis kalır, idam edilmekten son anda kurtulur. Van üzerinden İstanbul'a geri döner.

Mustafa Kemal, arkadaşlarının hem asker hem politikacı olmasına karşıdır. Bu durumun devletin yapısına zarar verdiğini düşünür: “*Ömer Nâci ile fedayi subaylardan Sapançalı Hakkı ve Yakup Cemil birlikte idi. Bunlar hem Ordu'da hem de politikada idiler. Mustafa Kemal için hiçbir zaman anlaşamadığı Enver'le işbirliği yapmak da bir fedakârlıktı. Rauf Bey bu subayları yanında görmesine şaşığını söylemesi üzerine Mustafa Kemal 'Ömer Nâci ile eski dostluğum var. Sohbetinden hoşlanırım. Ama hiçbiri ile fikir birliğim yok. Ne yaparsınız, zorlayıcı haller beni yol arkadaşlığına mecbur etti.' cevabını verdi.*” (Tevetoğlu, 1973:156). Mustafa Kemal'in İttihatçılar içinde en çok sevdiği ve değer verdiği arkadaşlarından Ömer Nâci dostluğunda samimi ve içtendir. Fakat zamanla bu iki dostun arasına bir soğukluk girer. Bu durumun nedeni, Nâci'nin siyasi gelişmeleri sağlıklı analiz edememesi ve olaylara biraz da romantik yaklaşımıdır.

Sonuç

Kısa hayatı zorluklarla geçen Ömer Nâci, genç kuşaklar tarafından model alınacak bir şahsiyettir. Son İran seferinde tifüse yakalanan Nâci, 29 Temmuz 1916 tarihinde Kerkük'te vefat eder. Bu tarih kesin olmayabilir. Çünkü ölüm haberi İstanbul'a geç ulaşır. Mezarı bugün Kerkük Türk Şehitliği'ndedir. Türk Devleti, Enver

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Paşa, Talât Paşa ve Cemal Paşa'nın mezarlarını İstanbul'a getirebildiyse Ömer Nâci'nin de mezarını Türkiye'ye getirebilir. O, bunu çoktan hak etmiş bir kahramandır.

Ömer Nâci, mütevazı bir hayat yaşadı. Hayat onun için bir mücadele idi Koltuk sevdalısı olmadı. Çıkarları için arkadaşlarına ihanet etmedi. Dürüst ve onurluydu, her zaman dürüst ve onurlu kaldı. Mal ve mülkün peşinde koşmadı; paranın esiri olmadı. Nâci, verilen her görevi yaptı. Çünkü o bir kahramandı. Görev onun için kutsaldı. O, kutsalları için yaşadı. Cepheden cepheye koştu. Bir şair, bir entelektüeldi.

Ömer Nâci, iyi bir gözlemciydi. Mustafa Kemal'deki yeteneği keşfetti ve ona inandı. İttihatçıların sekiz yıl içinde bir imparatorluğu ne hâle getirdiğini yakından gördü. Yanlışları ve hataları biliyordu. Bunları eleştirmekten çekinmedi. Bu nedenle geri planda tutuldu. Birinci Dünya Savaşı'nın trajik sonucunu göremedi. Ölümünden sonra dost meclislerinde hatırlandı. Geniş kitlelerin ondan haberi olamadı. Onunla ilgili gereği gibi anma programları düzenlenmedi. Akademik çevrelerde adı pek gündeme getirilmedi. O, pek çok kişinin hafızasında ünlü bir hatip olarak kaldı.

Ömer Nâci, Türk milletinin önemli bir değeridir. Genç kuşaklara onu tanıtmalı ve hak ettiği değer ona verilmelidir.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU Ahmet (1958). “**Babamın Arkadaşları**”. Nebioğlu Yayınevi. İst.
- AKYÜZ Kenan (1982). “**Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**”. Mas Matb. Ank.
- ATAY Falih Rifkî (1984). “**Çankaya**”. Kırıl Matb.
- BAYUR Hikmet (1990). “**Atatürk Hayatı ve Eseri**”. AKDITYK.
- ÇAVDAR Tevfik (1985). “**Talât Paşa**”. Kültür Bakanlığı Yay. **Dergâh Mecmuası** (1921). Nu.14. 32.
- YALÇIN Soner (2004). “**Efendi**”. Doğan Kitap.
- TEVETOĞLU Fethi (1973). “**Ömer Nâci**”. Millî Eğt. Bak. Devlet Kitapları.
- TEVETOĞLU Fethi (1989). “**Atatürk-İttihat ve Terakki**”, Kubbealtı Akademi Mecmuası. c.5. S.14.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*